

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПОГРЕБСЬКИЙ Тарас Георгійович

УДК 911.3:614.2(477.82)

**ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

11.00.02 – економічна та соціальна географія

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор географічних наук, професор
Німець Костянтин Аркадійович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, професор кафедри
соціально-економічної географії і регіоназнавства.

Офіційні опоненти: доктор географічних наук, професор
Дудник Іван Миколайович,
Національний авіаційний університет,
професор кафедри країнознавства і туризму;

кандидат географічних наук, доцент,
Мезенцева Наталія Іванівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, доцент кафедри
економічної та соціальної географії.

Захист відбудеться «18» вересня 2015 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.23 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4, ауд. 2-42.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «6» серпня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат географічних наук,
доцент

В. І. Редін

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Вивчення територіальних особливостей системи охорони здоров'я є одним із пріоритетних напрямів соціально-економічної географії. Сучасний стан економіки України та її регіонів характеризується кардинальними змінами в усіх сферах діяльності, у тому числі і у системі охорони здоров'я, від ефективності функціонування якої залежить здоров'я нації – найвищої цінності держави. Стан здоров'я населення є показником соціально-економічного розвитку країни, невід'ємною складовою рівня та якості життя людей. Здоров'я людини визнається у світі настільки важливим, що ця характеристика першою входить до індексу людського розвитку – загальновизнаного універсального показника рівня соціального розвитку тієї чи іншої країни.

Середня тривалість життя в Україні значно нижча, ніж в інших країнах Європи. Значна частина чоловіків не доживає до пенсійного віку. Спостерігається один з найвищих у Європейському регіоні рівень природного спаду чисельності населення. Половина дорослого населення України страждає від хронічних захворювань. Україна є лідером серед країн Європи за показниками захворюваності на серцево-судинні хвороби, туберкульоз, СНІД, травматизм, інвалідність.

Стан здоров'я і тривалість життя населення залежать від доступності медичної допомоги, яка визначається територіальними особливостями системи охорони здоров'я. Організація діяльності системи охорони здоров'я населення є однією з найважливіших внутрішніх державних функцій України. За роки незалежності в цій життєво важливій для суспільства структурній ланці намітилися деструктивні тенденції, які змушують серйозно замислитися над сутністю і природою соціальних процесів у країні. Йдеться, зокрема про рівень народжуваності й смертності, тривалість життя, рівень забезпеченості населення лікарями і середнім медичним персоналом, рівень професійної майстерності лікарів, фінансування системи охорони здоров'я та інше. Вирішення цих проблем є надзвичайно актуальним для України. У зв'язку з цим і виникає потреба комплексних суспільно-географічних досліджень зазначеної тематики на регіональному рівні.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами. Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з напрямами науково-дослідної роботи, що виконується в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, зокрема з темами кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства «Суспільно-географічні особливості соціальної безпеки регіону як чинника його стійкого розвитку в аспекті раціонального природокористування» (державний реєстраційний номер 0111U008533) та «Територіальні особливості формування конкурентоспроможності регіону» (державний реєстраційний номер 0115U000504), а також з науковою тематикою кафедри стосовно досліджень теоретичних та прикладних проблем розвитку регіональних соціогеосистем.

Мета дослідження – аналіз суспільно-географічних особливостей системи охорони здоров'я Волинської області, визначення основних проблем та обґрунтування шляхів їх вирішення.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні **завдання**:

- розкрити та вдосконалити теоретико-методичні основи суспільно-географічного дослідження системи охорони здоров'я;
- проаналізувати особливості системи охорони здоров'я як важливої функціональної складової регіональної соціогеосистеми;
- визначити місце Волинської області в національному вимірі за показниками функціонування системи охорони здоров'я;
- дати оцінку впливу чинників формування системи охорони здоров'я Волинської області;
- виконати групування соціогеосистем Волинської області за комплексом статистичних показників, що характеризують рівень розвитку системи охорони здоров'я;
- виконати аналіз системних показників розвитку системи охорони здоров'я в соціогеосистемах Волинської області;
- провести моделювання траєкторії розвитку системи охорони здоров'я для соціогеосистем Волинської області;
- виконати аналіз узгодженості та специфічності розвитку системи охорони здоров'я в соціогеосистемах Волинської області;
- визначити основні проблеми системи охорони здоров'я Волинської області та обґрунтувати рекомендації стосовно їх вирішення.

Об'єкт дослідження – система охорони здоров'я як функціональна складова регіональної соціогеосистеми.

Предмет дослідження – територіальні особливості організації, функціонування та розвитку системи охорони здоров'я Волинської області за досліджуваний період (2007–2012 рр.).

Методологічною основою дослідження є основні положення теорії суспільної географії та медичної географії, висвітлені у працях українських учених: Г. Балабанова, В. Барановського, М. Барановського, Г. Баркової, Е. Бондаренка, В. Джамана, І. Дудника, Л. Зеленської, К. Мезенцева, Н. Мезенцевої, Л. Немець, К. Нємця, Я. Олійника, М. Пістуна, А. Степаненка, О. Топчієва, О. Шаблія, Г. Швєбса, В. Шевченка, Л. Шевчук; зарубіжних учених: Е. Алаєва, А. Гасангаджієвої, Б. Прохорова, В. Тикунова, Т. Хегерстранда та інших науковців.

Методи дослідження. На основі географічного, системного, синергетичного, інформаційного та історичного підходів були використані наступні групи методів дослідження:

філософські: *діалектичний, індукції та дедукції* (для формулювання ідеї та вибору стратегії дослідження, постановки мети та завдань роботи, окреслення об'єктно-предметної області дослідження, а також з'ясування сутності основних термінів та понять);

загальнонаукові: *аналізу та синтезу* (для аналізу регіональної системи охорони здоров'я Волинської області в цілому та кожної окремої районної соціогеосистеми, а також при аналізі поняттєво-термінологічного апарату дослідження), *системний аналіз* (для аналізу компонентної, функціональної та управлінської структур системи охорони здоров'я Волинської області), *моделювання* (для відображення динаміки основних параметрів регіональної системи охорони здоров'я та їх територіального розподілу), *систематизації* (для виявлення територіальних особливостей розвитку системи охорони здоров'я Волинської області, формулювання висновків дослідження), *математико-статистичні* (для формування та обробки інформаційної бази даних), *факторний аналіз* (для оцінки впливу загальних чинників розвитку регіональної системи охорони здоров'я), *кластерний аналіз* (для групування районних соціогеосистем за подібністю розвитку системи охорони здоров'я);

конкретно-наукові: *порівняльно-географічний* (для визначення місця регіональної системи охорони здоров'я Волинської області у національному вимірі та виявлення територіальних відмінностей розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах), *порівняльно-історичний* (для дослідження динамічних тенденцій розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах Волинської області), *картографічний* (для візуалізації отриманих результатів дослідження), а також оригінальні методи *моделювання траєкторії розвитку соціогеосистем у нормованому багатовимірному ознаковому просторі та графоаналітичний метод багатовимірної класифікації суспільно-географічних об'єктів* (для виявлення територіальних особливостей розвитку системи охорони здоров'я Волинської області та наочного відображення результатів роботи).

Інформаційна база дослідження сформована на матеріалах Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Волинській області, Волинського обласного інформаційно-аналітичного центру медичної статистики, управлінь статистики районних адміністрацій Волинської області, даних офіційних звітів, бюлетенів, аналітичних оглядів Волинської обласної державної адміністрації, численних літературних джерел, нормативно-правових документах та матеріалах особистих досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі:

вперше:

- встановлено просторово-часові особливості розвитку системи охорони здоров'я як функціональної складової регіональної соціогеосистеми;
- виявлено чинники формування та розвитку системи охорони здоров'я Волинської області на основі факторного аналізу;
- виконано групування та класифікації соціогеосистем Волинської області за особливостями розвитку системи охорони здоров'я;
- змодельовано та проаналізовано траєкторії розвитку соціогеосистем Волинської області – виявлено періоди прогресивного та регресивного

розвитку, зростання та зменшення відхилень від оптимальної траєкторії розвитку;

вдосконалено:

- суспільно-географічний підхід до вивчення формування, функціонування та розвитку системи охорони здоров'я населення регіону за рахунок застосування методів аналізу у нормованому багатовимірному ознаковому просторі;
- методика моделювання траєкторії розвитку системи охорони здоров'я;

отримали подальший розвиток:

- методика суспільно-географічного дослідження системи охорони здоров'я в регіоні за рахунок застосування комплексу оригінальних методів аналізу (дослідження у нормованому багатовимірному ознаковому просторі);
- методика дослідження системних параметрів функціонування системи охорони здоров'я.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути основою для прийняття управлінських рішень стосовно реструктуризації та подальшого розвитку системи охорони здоров'я Волинської області. Також вони можуть бути впроваджені регіональними органами влади при розробці програм соціально-економічного розвитку та заходів щодо покращання медико-демографічної ситуації у Волинській області та її окремих районах. Теоретико-методичні положення дисертації можуть використовуватись для подальшого вдосконалення дослідження розвитку системи охорони здоров'я інших регіонів України.

Результати дисертаційного дослідження впроваджені при виконанні науково-дослідних робіт «Суспільно-географічні особливості соціальної безпеки регіону як чинника його стійкого розвитку в аспекті раціонального природокористування» (державний реєстраційний номер 0111U008533, довідка № 0301-55 від 22.04.2015р.) та «Територіальні особливості формування конкурентоспроможності регіону» (державний реєстраційний номер 0115U000504, довідка № 0301-56 від 22.04.2015р.) на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Окремі положення дисертаційного дослідження використані Волинським обласним інформаційно-аналітичним центром медичної статистики при вивченні особливостей захворюваності та смертності населення області та її окремих районів (довідка №-53/2-1.16.15 від 07.04.2015 р.), Управлінням охорони здоров'я Волинської обласної державної адміністрації в обліково-аналітичній роботі (довідка №-55/1-1.16.15 від 08.04.2015 р.), а також при розробці «Стратегії розвитку Харківської області на період до 2020 року» (довідка №-06-29/1738 від 22.04.2015 р.).

Результати та основні положення дисертаційного дослідження також знайшли використання у навчально-виховному процесі географічного

факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки при викладанні курсів «Географія населення з основами демографії» та «Основи соціальної географії» (довідка №-25 від 14.04.2015 р.), а також при підготовці та викладанні спецкурсів на кафедрі соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, а саме: «Комп'ютерні технології в суспільній географії», «Теорія і методологія географічної науки», «Інформаційна географія і ГІС» (довідка № 0202-612 від 22.04.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною роботою, в якій автором особисто розроблено головні методичні підходи та обґрунтовано специфіку суспільно-географічного дослідження системи охорони здоров'я, узагальнено результати аналізу та розроблено рекомендації стосовно управління розвитком системи охорони здоров'я Волинської області. Всі конкретні результати дослідження одержані автором самостійно на основі аналізу літературних джерел та офіційної статистичної інформації.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та форумах, зокрема: «Теория и практика современной науки» (Москва, 2012), «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches» (Stuttgart, 2013), «Region: стратегія оптимального розвитку» (Харків, 2013, 2014); «Region: суспільно-географічні аспекти» (Харків, 2013, 2014, 2015); «Потенціал сучасної географії у розв'язанні проблем розвитку регіонів» (Київ, 2013), «Ломоносов» (Москва, 2013), «Муниципальные образования в регионах России (регионоведческий анализ)» (Воронеж, 2014), «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика» (Чернівці, 2014), а також на методичних семінарах і засіданнях кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з питань теорії та практики суспільно-географічних досліджень.

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано в 27 наукових статтях і матеріалах конференцій (10 у співавторстві) загальним обсягом близько 9,33 д.а., з яких 6,60 д.а. належать особисто автору, серед них 14 публікацій загальним обсягом 6,71 д.а. опубліковано у наукових фахових виданнях, у т. ч. 5 статей обсягом 2,53 д.а. – в іноземних виданнях.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 271 сторінку комп'ютерного тексту, з них 161 сторінка основного тексту. Робота містить 29 таблиць (з яких 7 у додатках), 113 рисунків (з яких 50 у додатках), у т.ч. 22 картосхеми (з яких 4 у додатках), 7 додатків загальним обсягом 53 сторінки. Список використаних джерел включає 181 найменування на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обгрунтовано актуальність обраної теми дослідження, сформульовано мету та завдання, окреслено об'єктно-предметну область дослідження, висвітлено теоретичні та методичні основи, інформаційну базу дослідження. Представлено наукову новизну одержаних результатів. Висвітлено теоретичне та практичне значення роботи, а також апробацію результатів дослідження.

У першому розділі *«Теоретико-методичні особливості суспільно-географічного дослідження системи охорони здоров'я»* розкрито поняттєво-термінологічний апарат дослідження, виконано аналіз попередніх досліджень, висвітлено розвиток суспільно-географічних досліджень системи охорони здоров'я та визначено її місце в соціальній інфраструктурі, розглянуто методологічні підходи та методи дослідження.

Система охорони здоров'я є важливою функціональною складовою соціальної інфраструктури, що входить до блоку галузей сфери обслуговування. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні належного рівня та якості життя населення. Система охорони здоров'я виступає складною ієрархічно субпідрядною підсистемою регіональної соціогеосистеми. Ключовими її компонентами є установи медичного обслуговування, медичні кадри та система управління.

Суспільно-географічне дослідження територіальних особливостей системи охорони здоров'я Волинської області проводилося у п'ять етапів – організаційний, підготовчий, аналітичний, синтетичний і заключний, які логічно поєднані між собою та, утворюючи певний алгоритм, забезпечують досягнення поставленої мети. Для дисертаційного дослідження було відібрано 110 показників за період 2007-2012 рр., що найбільш детально відображають особливості захворюваності та смертності населення за класами хвороб, забезпеченості медичними закладами, лікарями та середнім медичним персоналом, а також демографічної ситуації.

Комплексність та міждисциплінарність дослідження зумовлює використання загальнонаукових підходів, таких як географічний, системний, синергетичний, інформаційний та історичний. Відповідно до прийнятої методології використано широкий набір філософських, загальнонаукових і конкретно-наукових методів.

У другому розділі *«Суспільно-географічні умови формування та розвитку системи охорони здоров'я Волинської області»* розглянуто національну систему охорони здоров'я України як середовище функціонування системи охорони здоров'я Волинської області, визначено місце Волинської області в національному вимірі за показниками функціонування системи охорони здоров'я, проаналізовано особливості демографічної ситуації та захворюваності населення регіону за класами хвороб, наведено компонентну, територіальну та управлінську структури регіональної системи охорони здоров'я.

Для аналізу місця системи охорони здоров'я Волинської області в національній системі охорони здоров'я України було вибрано 6 показників: забезпеченість лікарняними закладами на 10 тис. населення, забезпеченість лікарняними ліжками на 10 тис. населення, забезпеченість амбулаторно-поліклінічними закладами на 10 тис. населення, їх планова потужність за зміну на 10 тис. населення, забезпеченість лікарями усіх спеціальностей на 10 тис. населення та забезпеченість середнім медичним персоналом на 10 тис. населення. Ці показники було проранжировано методом лінійного шкалювання. За допомогою розрахованих індексів для кожного окремого показника було визначено середній індекс розвитку системи охорони здоров'я. Відповідно до його значення виділено 5 основних груп регіонів України (рис. 1). За цією класифікацією Волинська область входить до групи з дуже низьким середнім індексом розвитку системи охорони здоров'я. Вона посідає 21 місце серед 25 регіонів України.

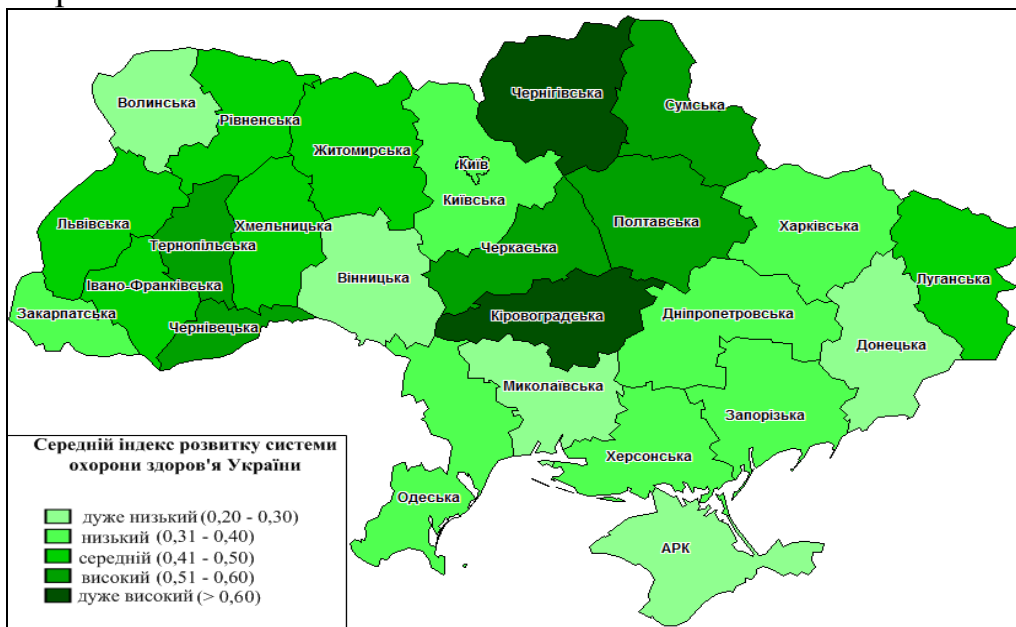

Рисунок 1. Рівень розвитку регіональних систем охорони здоров'я України

Волинська область характеризується відносно сприятливою демографічною ситуацією в порівнянні з іншими регіонами України. Для області характерне збільшення чисельності населення внаслідок природного приросту, високий для держави рівень народжуваності та низький рівень смертності населення. Волинська область входить до числа чотирьох регіонів України, де спостерігається природний приріст населення. Волинська область поряд із Закарпатською та Рівненською утримує першість за рівнем народжуваності. Спостерігається й тенденція щодо зниження рівня смертності населення регіону. У структурі населення Волинської області, як і в державі в цілому, переважає жіноче населення, частка якого складає 52,4 %, відповідно частка чоловічого населення становить 47,4 %.

Рівень захворюваності населення Волинської області залежить від багатьох чинників і зумовлений насамперед економічними та соціальними умовами, екологічною ситуацією та рівнем медичної допомоги в місцях

проживання. На стан здоров'я окремих індивідуумів суттєвий вплив має куріння, наркоманія, зловживання алкоголем, стреси, спадковість, якість харчування та житлові умови. Аналіз показників первинної захворюваності та поширеності хвороб населення Волинської області свідчить про те, що останніми роками спостерігалась стійка тенденція до їх зниження. У регіоні існують глибокі відмінності в захворюваності міського та сільського населення. Це пов'язано з соціальною розшарованістю та нерівномірним доступом населення до медичних закладів. Територіальну диференціацію показників первинної захворюваності та поширеності хвороб населення Волинської області можна простежити на рис. 2.

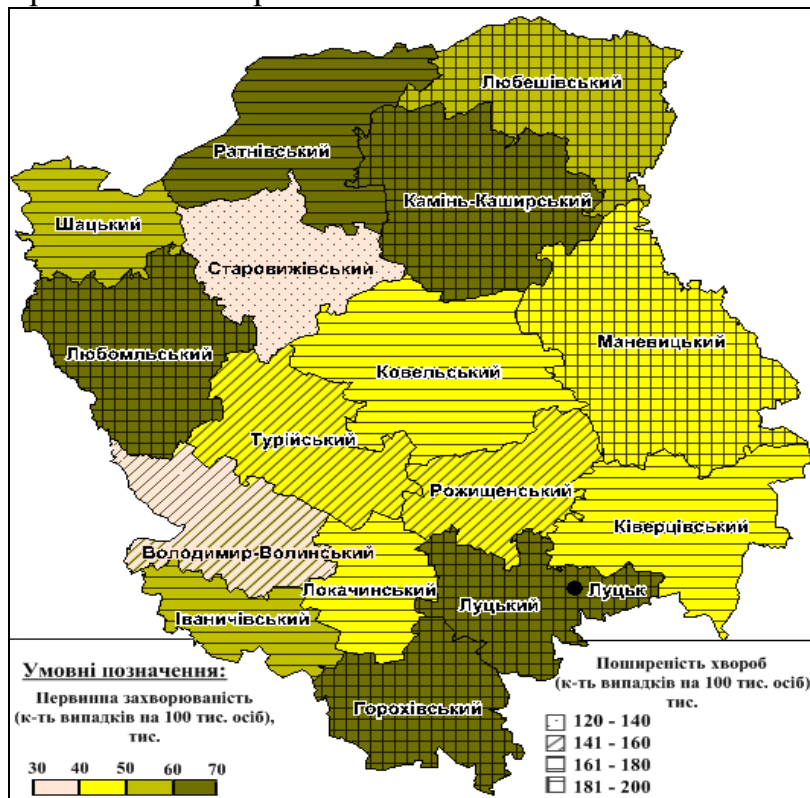

Рисунок 2. Первинна захворюваність та поширеність хвороб населення Волинської області, 2012 р.

Лікувально-профілактична допомога населенню Волинської області надається на трьох рівнях: первинна лікувально-профілактична допомога, спеціалізована (вторинна) лікувально-профілактична допомога та високоспеціалізована (третинна) лікувально-профілактична допомога. Загалом у 2012 р. у регіоні функціонувало 1014 лікувально-профілактичних закладів, в яких працювало 24600 працівників. Надання медичної допомоги у лікувально-профілактичних закладах області здійснювало 3512 лікарів та 10377 молодших спеціалістів з медичною освітою.

Територіальну структуру системи охорони здоров'я Волинської області формують медичні пункти, центри, вузли та райони. Кожен з них має своє ієрархічне значення. Характерною закономірністю є підпорядкування нижчих за рангом елементів системи охорони здоров'я вищим. Для Волинської області

властивий різний характер розміщення закладів охорони здоров'я: повсюдний, вибірковий, точковий.

Управлінська структура системи охорони здоров'я Волинської області складається з трьох ієрархічних рівнів: локального, регіонального та державного.

У третьому розділі *«Суспільно-географічні особливості системи охорони здоров'я Волинської області»* наводяться результати оцінки впливу чинників формування та розвитку системи охорони здоров'я за результатами факторного аналізу, групування соціогеосистем за результатами кластер-аналізу, класифікації соціогеосистем за показниками системного розвитку, моделювання траєкторії розвитку районних систем охорони здоров'я, дослідження узгодженості та специфічності розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах, а також основні проблеми системи охорони здоров'я Волинської області та обґрунтування рекомендацій стосовно їх вирішення.

Для виявлення головних чинників формування та розвитку системи охорони здоров'я, а також основних індикаторів, що безпосередньо характеризують ефективність її функціонування у соціогеосистемах Волинської області використовувався метод головних компонент (факторний аналіз). За його допомогою було надано однозначну інтерпретацію двом факторам – кадрового забезпечення та забезпеченості закладами охорони здоров'я, а також трьом індикаторам – смертності населення за класами хвороб, захворюваності населення, демографічному.

Групування соціогеосистем Волинської області за сукупністю статистичних параметрів розвитку системи охорони здоров'я було здійснено із застосуванням кластерного аналізу, який виконувався за кожний рік досліджуваного періоду. Визначено соціогеосистеми, які постійно входять до складу окремих первинних груп, соціогеосистеми, які змінюють своє місцеположення в первинних групах, а також соціогеосистеми, що не асоціюються. Незмінні за складом кластери характеризуються подібністю умов розвитку системи охорони здоров'я. Соціогеосистеми, що в різні розрахункові періоди змінюють своє місцеположення у первинних групах, в свою чергу характеризуються нестійкими тенденціями розвитку системи охорони здоров'я.

У результаті аналізу виявлено 3 більш-менш стійких за складом первинні кластери. Перший постійний за складом первинний кластер об'єднує Іваничівський та Камінь-Каширський райони. Другий кластер включає Старовижівський та Турійський райони. Спостерігається деяка подібність Володимир-Волинського району, який входить до даного первинного кластеру на початку досліджуваного періоду в 2007 та 2008 рр. Схожа ситуація спостерігається і у третьому первинному кластері, до складу якого протягом всього досліджуваного періоду входять Ківерцівський та Локачинський райони, а також у половині розрахункових періодів (2007, 2009 та 2010 рр.) Шацький район. Протягом п'яти з шести років постійно асоціюються Любешівський та Ратнівський райони. За чотири з шести років асоціюються Маневицький та Рожищенський райони. Інший первинний кластер такого типу також

утворюють Ковельський та Любомльський райони. Із 16 районів області тільки Горохівський і Луцький райони не асоціюються з іншими. Обласний центр – місто Луцьк, яке досліджувалося на рівні з районами, також не асоціюється з жодним із них, що зумовлено вищим рівнем його соціально-економічного розвитку.

Для аналізу динаміки розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах досліджувалися узагальнені показники системного розвитку, які характеризують стан досліджуваної системи на поточний момент часу, а їхні зміни у часі відображають динаміку певних ознак чи властивостей системи. Стосовно дослідження системи охорони здоров'я найбільш інформативними, на нашу думку, є такі системні показники, як показник стану розвитку – площа проєкції образу системи в нормованому багатовимірному ознаковому просторі на площину (площа багатокутника) та інформаційна ентропія, яка певним чином відображає наявність стохастичних зв'язків у системі і пов'язаний з цим її еволюційний потенціал. Їх розрахунки виконувались на кожний рік досліджуваного періоду. За результатами розрахунків площі багатокутника соціогеосистеми дещо диференціюються. Вищі значення площі багатокутника відображають більш сприятливі умови розвитку системи охорони здоров'я у відповідній соціогеосистемі. Для переважної більшості соціогеосистем характерне покращення умов розвитку системи охорони здоров'я. Найкраща динаміка прослідковується для Ковельського, Маневицького, Шацького, Луцького, Горохівського та Ківерцівського районів. Виключення складають райони, що мають відносно низькі значення системного показника, а саме: Ратнівський, Локачинський та Іваничівський.

Для більшої половини районних соціогеосистем інформаційна ентропія зменшується, що свідчить про зростання їх впорядкованості та зменшення частки стохастичних зв'язків. Проте для шістьох районів (Горохівський, Камінь-Каширський, Локачинський, Маневицький, Ратнівський, Рожищенський) та для міста Луцьк характерна зворотна тенденція, що дозволяє стверджувати про зростання їхнього еволюційного потенціалу щодо розвитку системи охорони здоров'я.

Також для кожного району та м. Луцьк визначалась узагальнена часова тенденція (часовий тренд) зміни системних показників за весь досліджуваний період. На основі цього аналізу було створено класифікацію соціогеосистем Волинської області за динамікою розглянутих системних показників. Відповідно до можливих варіантів сполучення динаміки цих показників виділено чотири групи соціогеосистем, що представлено в табл. 1.

Група 1 включає різні за рангом соціогеосистеми, в яких умови розвитку системи охорони здоров'я покращуються і збільшується частка стохастичних зв'язків у процесі її формування. Можна констатувати, що це оптимальний варіант часового розвитку системи охорони здоров'я. Група 2 об'єднує райони, де умови розвитку системи охорони здоров'я покращуються, але механізми її формування втрачають гнучкість і стають більш детермінованими (жорсткими). Група 3 включає райони, де умови розвитку системи охорони здоров'я

погіршуються, але еволюційний потенціал у її формуванні зростає. Група 4 включає лише Іваничівський район, в якому умови розвитку системи охорони здоров'я погіршуються і еволюційний потенціал її формування зменшується. Це найгірший варіант розвитку системи охорони здоров'я.

Таблиця 1

Класифікація соціогеосистем за динамікою розвитку системи охорони здоров'я

Динаміка ентропії	Динаміка площі багатокутника	
	позитивна	негативна
позитивна	<u>Група 1.</u> Горохівський, Камінь-Каширський, Луцький, Маневицький, Рожищенський, м. Луцьк	<u>Група 3.</u> Локачинський, Ратнівський
негативна	<u>Група 2.</u> Володимир-Волинський, Ківерцівський, Ковельський, Любешівський, Любомльський, Старовижівський, Турійський, Шацький	<u>Група 4</u> Іваничівський

Моделювання траєкторії розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах дає можливість визначити напрям їхнього руху в нормованому багатовимірному ознаковому просторі відносно оптимальної траєкторії розвитку. Основні показники такого руху: проекція на оптимальну траєкторію розвитку (відображає швидкість і напрям розвитку), відхилення від оптимальної траєкторії розвитку (відображає ефективність розвитку) і проекційний коефіцієнт прогресу – позиціонує поточну точку місцеположення соціогеосистем у нормованому багатовимірному ознаковому просторі або просунутість у розвитку. Необхідно зазначити, що проекційний коефіцієнт прогресу є відношенням проекції вектору розвитку соціогеосистеми на оптимальну траєкторію розвитку до довжини діагоналі гіперкубу нормованого багатовимірною ознакою простору, тобто він лінійно прямо пропорційний проекції на оптимальну траєкторію розвитку. Траєкторії розвитку системи охорони здоров'я зручно відображати на фазовій площині у координатах «проекція на оптимальну траєкторію розвитку» – «відхилення від оптимальної траєкторії розвитку».

Усі райони Волинської області за динамікою розвитку системи охорони здоров'я можна поділити на дві групи: з негативною та позитивною динамікою. До першої групи відносяться Іваничівський і Турійський райони. Друга група включає Володимир-Волинський, Горохівський, Камінь-Каширський, Ківерцівський, Ковельський, Локачинський, Луцький, Любешівський, Маневицький, Ратнівський, Рожищенський, Старовижівський, Шацький райони, а також м. Луцьк. На рис. 3-4 наведені приклади траєкторій розвитку районних соціогеосистем, що представляють різні їх групи за динамікою розвитку системи охорони здоров'я.

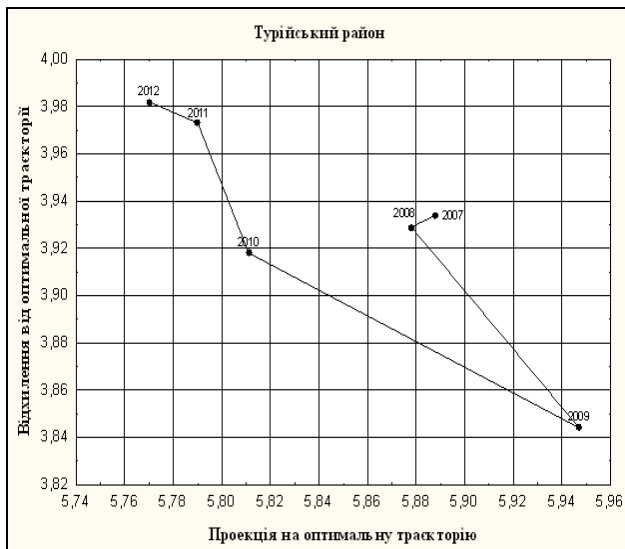

Рисунок 3. Траєкторія розвитку системи охорони здоров'я Турійського району (з негативною динамікою)

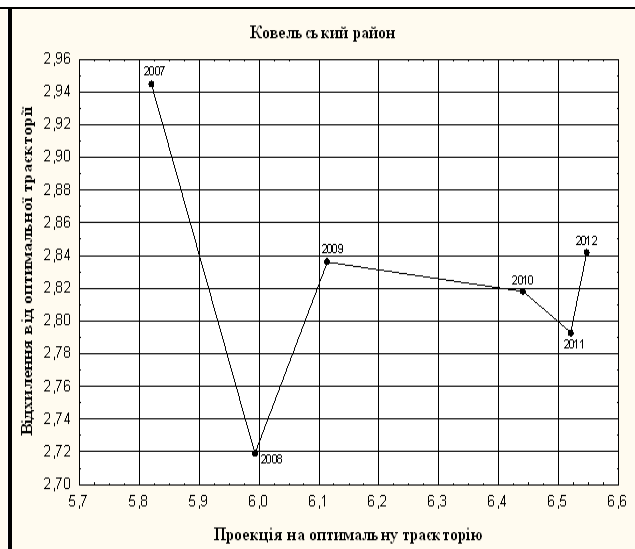

Рисунок 4. Траєкторія розвитку системи охорони здоров'я Ковельського району (з позитивною динамікою)

Для виявлення узагальненої траєкторії розвитку системи охорони здоров'я Волинської області використовувався центрографічний метод. Його суть полягає в тому, що на кожний розрахунковий момент часу обчислювались проекції векторів розвитку системи охорони здоров'я на оптимальну траєкторію розвитку та відхилення від неї. Тобто, районні соціогеосистеми віртуально заміщаються уявними об'єктами з середніми координатами на фазовій площині. Таким чином, на кожний розрахунковий момент часу були отримані координати об'єктів, які відображають середнє значення соціогеосистеми за весь розрахунковий період. Пізніше, послідовно з'єднавши ці координати, одержано середню траєкторію розвитку системи охорони здоров'я Волинської області, яку представлено на рис. 5.

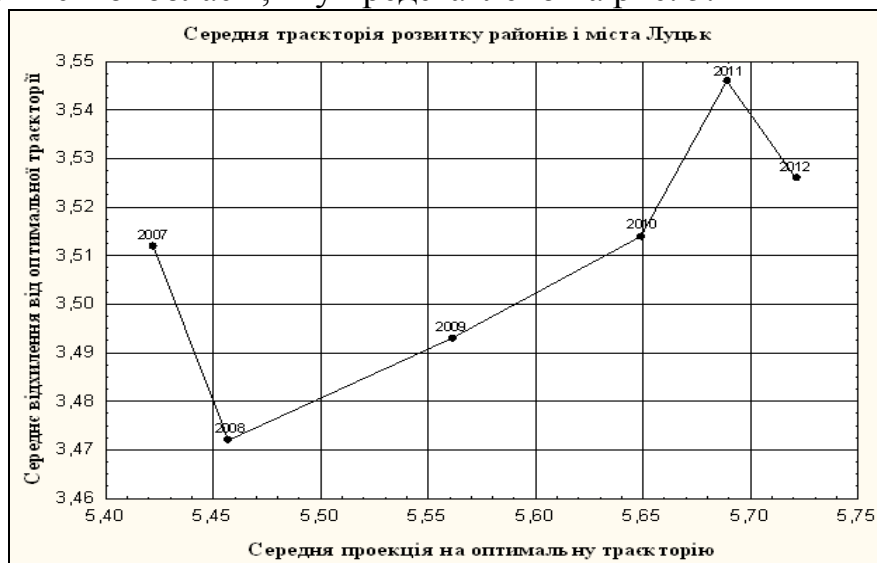

Рисунок 5. Середня траєкторія розвитку системи охорони здоров'я Волинської області

Траєкторія розвитку системи охорони здоров'я Волинської області за весь досліджуваний період має неперервну тенденцію прогресивного розвитку (2007-2012 рр.). Відповідно, найкращого розвитку вона досягла на кінець досліджуваного періоду. Найбільша ефективність руху спостерігалася у 2008 р., а найменша – у 2011 р. Середня швидкість руху для всіх розрахункових періодів приблизно однакова, що вказує на рівномірний розвиток системи охорони здоров'я Волинської області.

На даному етапі розвитку системи охорони здоров'я Волинської області існує ряд невирішених проблем: необхідність укомплектування медичними кадрами закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу сільському населенню, дооснащення сільських лікарських амбулаторій та ФАПів необхідним обладнанням та інструментарієм, забезпечення установ охорони здоров'я області сучасним санітарним автотранспортом, покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, інформатизація системи охорони здоров'я області тощо. Чіткі рекомендації щодо поліпшення стану системи охорони здоров'я у районах Волинської області були сформульовані за допомогою дослідження змін індексів статистичних параметрів процесу у конкретних соціогеосистемах.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Виконане суспільно-географічне дослідження системи охорони здоров'я Волинської області дозволило виявити територіальні особливості її розвитку за досліджуваний період. Результати дослідження дають можливість зробити наступні висновки:

1. Система охорони здоров'я – це відкрита, динамічна, складна специфічна складова сфери послуг – сукупність закладів і ресурсів, діяльність та функціонування яких спрямовані на підтримання та збереження здоров'я населення, що пов'язані управлінням, потоками людей, прямими та зворотними інформаційними зв'язками. Для виявлення суспільно-географічних особливостей системи охорони здоров'я регіону доцільно використовувати географічний, системний, синергетичний, інформаційний та історичний підходи та філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові групи методів, серед яких слід виділити метод факторного аналізу (для оцінки впливу загальних чинників формування та розвитку системи охорони здоров'я), метод кластерного аналізу (для групування соціогеосистем за подібністю розвитку системи охорони здоров'я), а також методи моделювання у нормованому багатовимірному ознаковому просторі, зокрема моделювання траєкторії розвитку соціогеосистем з визначенням їх системних показників, а також багатовимірні класифікації соціогеосистем (для виявлення територіальних особливостей розвитку системи охорони здоров'я та наочного відображення результатів роботи).

2. Встановлено, що система охорони здоров'я виступає важливою функціональною складовою соціальної інфраструктури в блоці галузей сфери обслуговування та відіграє винятково важливу роль у забезпеченні належного

рівня якості життя населення. Система охорони здоров'я позиціонується як складна ієрархічно субпідрядна підсистема регіональної соціогеосистеми, що включає такі компоненти, як установи медичного обслуговування, медичні кадри та систему управління охороною здоров'я.

3. Волинська область займає 14 місце серед регіонів України за забезпеченістю лікарняними закладами, 23 місце за забезпеченістю лікарняними ліжками, 21 місце за забезпеченістю амбулаторно-поліклінічними закладами та відповідно 23 місце за їх плановою потужністю за зміну, 20 місце за забезпеченістю лікарями усіх спеціальностей і 8 місце за забезпеченістю середнім медичним персоналом.

На основі розрахованих індексів для кожного з цих показників по регіонах України був визначений середній індекс розвитку системи охорони здоров'я та виділено 5 груп регіонів. Волинська область входить до групи з дуже низьким середнім індексом розвитку системи охорони здоров'я та займає 21 місце серед 25 регіонів України.

4. За допомогою факторного аналізу виявлено п'ять груп параметрів, які слід розглядати як чинники та індикатори розвитку системи охорони здоров'я Волинської області. Це наступні: кадрового забезпечення, смертності населення за класами хвороб, захворюваності населення, забезпеченості закладами охорони здоров'я, демографічний. Другий, третій та п'ятий фактори за змістом слід розглядати як ознаки і наслідки розвитку системи охорони здоров'я у районах Волинської області. У цілому слід зазначити досить слабку дію основних факторів й індикаторів, що свідчить про суттєву територіальну неоднорідність розвитку регіону.

5. Проведено групування соціогеосистем Волинської області за показниками розвитку системи охорони здоров'я із застосуванням кластерного аналізу. За його допомогою виявлено більш-менш стійкі за складом первинні кластери та соціогеосистеми, які не асоціюються. Перший постійний за складом первинний кластер об'єднує Іваничівський та Камінь-Каширський райони. Другий кластер включає Старовижівський і Турійський райони. Також на початку досліджуваного періоду (2007-2008 рр.) до його складу входить Володимир-Волинський район. До складу третього первинного кластеру входять Ківерцівський та Локачинський райони, а також у половині розрахункових періодів (2007- 2010 рр.) Шацький район. П'ять із шести років асоціюються Любешівський та Ратнівський райони. Чотири з шести років асоціюються Маневицький і Рожищенський райони, а також Ковельський і Любомльський райони. Горохівський та Луцький райони, а також місто Луцьк, яке досліджувалося нарівні з районними соціогеосистемами, не асоціюються з іншими.

6. Виконано класифікацію соціогеосистем Волинської області за результатами аналізу динаміки показників системного розвитку (площі багатокутника за графоаналітичним методом та інформаційної ентропії). Позитивні показники мають Горохівський, Камінь-Каширський, Луцький, Маневицький, Рожищенський райони та м. Луцьк, у яких умови розвитку

системи охорони здоров'я покращуються і збільшується частка стохастичних зв'язків у процесі її формування. Можна констатувати, що в цих соціогеосистемах прослідковується оптимальний варіант часового розвитку системи охорони здоров'я у Волинській області. Негативні показники характерні лише для Іваничівського району, в якому умови розвитку системи охорони здоров'я погіршуються і еволюційний потенціал її формування зменшується. Це найгірший варіант розвитку системи охорони здоров'я у Волинській області. Інші райони займають проміжні позиції у класифікації.

7. За результатами моделювання траєкторії розвитку системи охорони здоров'я в соціогеосистемах Волинської області встановлено, що найнижчий рівень розвитку системи охорони здоров'я характерний для Старовижівського, Луцького та Горохівського районів. Найвищий рівень розвитку системи охорони здоров'я спостерігається у Ковельському, Володимир-Волинському, Турійському та Локачинському районах. Також слід зазначити, що більшість районів Волинської області характеризуються позитивною динамікою розвитку системи охорони здоров'я. Винятками є лише Іваничівський і Турійський райони.

8. Аналіз узгодженості та специфічності розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах Волинської області показав, що найбільш узгоджений з іншими районами розвиток у таких районах як Любомльський, Маневицький та Ківерцівський. Найбільш специфічні умови розвитку системи охорони здоров'я характерні для Шацького, Ковельського та Локачинського районів.

9. Основними проблемами системи охорони здоров'я Волинської області є необхідність укомплектування медичними кадрами закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу сільському населенню, дооснащення сільських лікарських амбулаторій та ФАПів необхідним обладнанням та інструментарієм, забезпечення установ охорони здоров'я області сучасним санітарним автотранспортом, покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, інформатизація системи охорони здоров'я області тощо.

Конкретні рекомендації щодо поліпшення стану системи охорони здоров'я у районах Волинської області було обґрунтовано за допомогою компонентного аналізу, який базується на дослідженні змін індексів статистичних параметрів процесу у конкретних соціогеосистемах. Результати аналізу динаміки індексів 110 статистичних параметрів розвитку системи охорони здоров'я у районних соціогеосистемах Волинської області показали, що за весь досліджуваний період (2007-2012 рр.) найбільшою кількістю позитивних змін (зростанням) параметрів характеризуються Любомльський, Ківерцівський, Горохівський та Старовижівський райони. Зменшення параметрів характерне лише для Ратнівського району.

Висновки, отримані за результатами дослідження особливостей розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах Волинської області різними методами в переважній більшості співпадають та підтверджуються, що свідчить про достовірність і об'єктивність отриманих наукових результатів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Немець К. А. Методологічні аспекти соціально-географічного дослідження сфери охорони здоров'я / К. А. Немець, Т. Г. Погребський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2012 – Сер. «Геологія – Географія – Екологія». – Вип. № 1033. – С. 148-151. – 0,47 д.а. *(належить особисто автору – 0,23 д.а.). (Особистий внесок автора – аналіз методики дослідження регіональної системи охорони здоров'я.)*
2. Погребський Т. Г. Особливості захворюваності на туберкульоз населення Волинської області / Т. Г. Погребський // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013. – Вип. 15 (2). – С. 148-152. – 0,55 д.а.
3. Погребський Т. Г. Сучасна медико-демографічна ситуація у Волинській області / Т. Г. Погребський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013. – Сер. «Геологія – Географія – Екологія» – Вип. № 1049. – С. 153-157. – 0,45 д.а.
4. Погребський Т. Г. Суспільно-географічні особливості системи охорони здоров'я Волинської області / Т. Г. Погребський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013. – Сер. «Геологія – Географія – Екологія» – Вип. № 1084. – С. 167-171. – 0,41 д.а.
5. Барило І. М. Особливості сучасних демографічних процесів регіонів України / І. М. Барило, Т. Г. Погребський, Є. Ю. Телебенєва // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. / [Ред. кол: С. І. Іщук (відп. ред.) та ін.]. К., 2014. – Вип. 1 (69). – С. 94-102. – 0,34 д.а. *(належить особисто автору 0,12 д.а.). (Особистий внесок автора – проаналізовано динаміку чисельності та природного руху населення України за роки незалежності. Наведено сучасну статеву-вікову структуру населення України.)*
6. Погребський Т. Г. Особливості захворюваності та смертності населення України / Т. Г. Погребський // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2014. – Вип. 16(1). – С. 170-174. – 0,40 д.а.
7. Погребський Т. Г. Особливості організації національної системи охорони здоров'я України / Т. Г. Погребський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2013. – Сер. «Геологія – Географія – Екологія» – Вип. № 1098. – С. 101-104. – 0,43 д.а.
8. Telebeneva Y. Component analysis of the developmental vector of urban and district sociogeosystems (on example of Kharkiv and Volyn regions of Ukraine) / Y. Telebeneva, T. Pogrebskyi // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015. – Вип. 18(1). – С. 147-154. – 0,66 д.а. *(належить*

особисто автору 0,33 д.а.) (Особистий внесок автора – компонентний аналіз системи охорони здоров'я районної соціогеосистеми Волинської області.)

9. Pogrebyskiy T. Component analysis of the developmental vector of health care system in the districts sociogeosystems of Volyn region / T. Pogrebyskiy // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний зб. наук. праць. – Х.: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2014. – Вип. 17(2). – С. 212-218. – 0,47 д.а.

Публікації в іноземних виданнях та міжнародних наукометричних базах:

10. Segida K. The demographic factor of regions development in Ukraine / K. Segida, I. Vasylevska, T. Pogrebyskiy // The Socical Transformation of the Cities and Regions in the Post-communist Countries. – Poznan: Bogucki Wydawnictwo Naukow, 2014 – P. 265-279. – 0,92 д.а. (належить особисто автору 0,31 д.а.) (Особистий внесок автора – проаналізовано особливості народжуваності та смертності населення України. Наведено сучасну статеву-вікову структуру населення України.)

11. Погребский Т. Г. Общественно-географические особенности заболеваемости туберкулезом населения Украины / Т. Г. Погребский // Марієльські меридиани. – Марієль, МГУ имени А. А. Кулешова, 2014. – Том 14. – Вип. 1–2 (24–25). – С. 75-80. – 0,44 д.а.

12. Niemets L. Regional settlement system as a factor of distribution of health care institutions (on example of Volyn region of Ukraine) / L. Niemets, K. Niemets, K. Segida, T. Pogrebyskiy // Canadian Journal of Science, Education and Culture. – No.1. (5) (January-June). – Volume II. – Toronto: «Toronto Press», 2014. – P. 185-190. – 0,38 д.а. (належить особисто автору 0,09 д.а.). (Особистий внесок автора – аналіз територіальної структури системи охорони здоров'я Волинської області.)

13. Niemets K. Modeling of the developmental trajectory of regional sociogeosystems of Ukraine: analysis and visualization of the results / K. Niemets, T. Pogrebyskiy, Y. Telebeneva, V. Likhvan // Uniwersytet Śląski Wydział Nauk o Ziemi Sosnowiec 2014, Acta Geographica Silesiana, 17. WNoZ UŚ, Sosnowiec, 2014 – P. 33-39. – 0,33 д.а. (належить особисто автору 0,08 д.а.) (Особистий внесок автора – побудовано траєкторію розвитку системи охорони здоров'я Волинської області та проведено її аналіз.)

14. Niemets K. Spatial and statistical analysis of settling in the region (on example of Poltava region, Ukraine) / K. Niemets, K. Segida, T. Pogrebyskiy, I. Barilo // Uniwersytet Śląski Wydział Nauk o Ziemi Sosnowiec 2015, Acta Geographica Silesiana, 18. WNoZ UŚ, Sosnowiec, 2015 – P. 41-47. – 0,46 д.а. (належить особисто автору 0,11 д.а.) (Особистий внесок автора – розраховано показники розселення населення – щільність, індекс концентрації населення.)

Публікації в інших виданнях, матеріали наукових конференцій:

15. Погребский Т. Г. Социально-географические аспекты исследования региональной системы охраны здоровья / Т. Г. Погребский // Теория и практика современной науки: материалы VIII Международной научно-практической конференции, 26-27 декабря 2012 г., г Москва / В 3 т.: т. III / Науч.-инф. издт.

центр «Институт стратегических исследований». – М.: Изд-во «Спецкнига», 2012. – С. 95-98. – 0,29 д.а.

16. Pogrebyskyi T. The main problems of the health care development in Ukraine / T. Pogrebyskyi // Материали Международного молодежного научного форума «ЛОМОНОСОВ-2013» / Отв. ред. А. И. Андреев, А. В. Андриянов, Е. А. Антипов, К. К. Андреев, М. В. Чистякова. [Электронный ресурс] – М.: МАКС Пресс, 2013. – 1 электрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Систем. требования: ПК с процессором 486+; Windows 95; дисковод DVD-ROM; Adobe Acrobat Reader. – 0,08 д.а.

17. Niemets L. Demographic transformation of Ukrainian urbanized regions (based on for example of the Kharkiv region) / L. Niemets, K. Segida, T. Pogrebyskyi // Київський географічний щорічник: Наук. зб. – К.: КВ УГТ, 2013. – Вип. 8. – С. 52-55. – 0,28 д.а. *(належить особисто автору 0,09 д.а.) (Особистий внесок автора – визначено сучасні демографічні проблеми регіону.)*

18. Погребський Т. Г. Сучасний стан сфери охорони здоров'я України: аналіз основних проблем / Т. Г. Погребський // Регіон – 2013: суспільно-географічні аспекти: матеріали науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців з міжнародною участю, 18–19 квітня 2013 р., м. Харків, / Гол. ред. колегії Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 180-183. – 0,20 д.а.

19. Segida K. The features of research of the regional demographic development as a component of regional sociogeosystem / K. Segida, D. Shunkarenko, T. Pogrebyskyi // Papers of the 2nd International Scientific Conference «European Applied Sciences: modern approaches in scientific researches»: Volume 2 February 18-19, 2013. – Stuttgart: ORT Publishing, 2013. – P. 218-220. – 0,24 д.а. *(належить особисто автору 0,08 д.а.) (Особистий внесок автора – аналіз методики демографічного дослідження.)*

20. Погребський Т. Г. Особливості поширення ВІЛ-інфекції серед населення Волинської області / Т. Г. Погребський // Регіон – 2013: стратегія оптимального розвитку: матеріали Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 7-8 листопада 2013 р., м. Харків / Гол. ред. колегії В. С. Бакіров. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 197-199. – 0,20 д.а.

21. Погребський Т. Г. Ресурсне забезпечення системи охорони здоров'я Волинської області / Т. Г. Погребський // Потенціал сучасної географії у розв'язанні проблем розвитку регіонів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, присвяченої 95-річчю Національної академії наук України, 3-5 жовтня 2013 р., м. Київ. – К.: Логос, 2013. – С. 119-123. – 0,30 д.а.

22. Погребський Т. Г. Сучасні особливості захворюваності населення України / Т. Г. Погребський // Регіон – 2014: суспільно-географічні аспекти: матеріали Науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців з міжнародною участю, 3-4 квітня 2014 р., м. Харків / Гол. ред. колегії Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – С. 133-135. – 0,14 д.а.

23. Погребский Т. Г. Территориальные особенности сферы здравоохранения Волынской области / Т. Г. Погребский // Муниципальные образования в регионах России (регионоведческий анализ): материалы I Международной межведомственной научно-практической конференции, 15–16 ноября 2013 г., г. Воронеж / Науч. ред. Ю. В. Поросенков. – Воронеж: Воронежский государственный педагогический университет, 2014. – С. 244–247. – 0,18 д.а.

24. Погребский Т. Г. Оценка влияния факторов формирования системы здравоохранения Волынской области по результатам факторного анализа / Т. Г. Погребский // Регіон – 2014: стратегія оптимального розвитку: матеріали Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 6-7 листопада 2014 р., м. Харків / Гол. ред. колегії В. С. Бакіров. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 182–185. – 0,16 д.а.

25. Погребский Т. Г. Классификация районов Волынской области по показателям системного развития системы здравоохранения / Т. Г. Погребский // Регіон – 2014: стратегія оптимального розвитку: матеріали Науково-практичної конференції з міжнародною участю, 6-7 листопада 2014 р., м. Харків / Гол. ред. колегії В. С. Бакіров. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – С. 99–103. – 0,17 д.а.

26. Погребський Т. Г. Використання кластер-аналізу в суспільно-географічних дослідженнях (на прикладі деяких регіонів України) / Т. Г. Погребський, Є. Ю. Телебенєва // Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 9-11 жовтня 2014 р., м. Чернівці. – Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2014. – С. 193–195. – 0,18 д.а. *(належить особисто автору 0,09 д.а.) (Особистий внесок автора – проведено групування районних соціогеосистем Волинської області за допомогою кластерного аналізу)*

27. Погребський Т. Г. Місце системи охорони здоров'я в соціальній інфраструктурі / Т. Г. Погребський // Регіон-2015: суспільно-географічні аспекти: матеріали Науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців з міжнародною участю, 16-17 квітня 2015 р., м. Харків / Гол. ред. колегії Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – С. 20–23. – 0,20 д.а.

АНОТАЦІЯ

Погребський Т. Г. Територіальні особливості системи охорони здоров'я Волинської області. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2015.

У дисертації досліджено територіальні особливості системи охорони здоров'я Волинської області. Доведено, що рівень здоров'я населення залежить від багатьох чинників і зумовлений насамперед економічними та соціальними

умовами, екологічною ситуацією та рівнем медичної допомоги в місцях проживання.

Для дослідження була створена інформаційна база даних, яка включає 110 статистичних показників за період 2007-2012 рр., що найбільш детально відображають особливості захворюваності та смертності населення за класами хвороб, забезпеченості медичними закладами, лікарями та середнім медичним персоналом, а також демографічної ситуації в Волинській області.

Дано оцінку впливу чинників формування та розвитку системи охорони здоров'я за результатами факторного аналізу – виявлено 2 фактори та 3 індикатори. Проведено групування соціогеосистем за рівнем розвитку системи охорони здоров'я за допомогою кластер-аналізу. Розроблено класифікації соціогеосистем за показниками системного розвитку. Проведено моделювання траєкторії розвитку районних систем охорони здоров'я. Досліджено узгодженість та специфічність розвитку системи охорони здоров'я у соціогеосистемах. За допомогою компонентного аналізу визначено головні проблеми системи охорони здоров'я Волинської області та обґрунтовано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: система охорони здоров'я, соціогеосистема, групування, класифікація, системні показники, траєкторія розвитку, узгодженість, специфічність, компонентний аналіз.

АННОТАЦИЯ

Погребский Т. Г. Территориальные особенности системы здравоохранения Волынской области. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата географических наук по специальности 11.00.02 – экономическая и социальная география. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина Министерства образования и науки Украины, Харьков, 2015.

В диссертации исследованы территориальные особенности системы здравоохранения Волынской области. Доказано, что уровень здоровья населения зависит от многих факторов и обусловлен, прежде всего, экономическими и социальными условиями, экологической ситуацией и уровнем медицинской помощи в местах проживания. Для исследования была создана информационная база данных, которая включает 110 статистических показателей за период 2007-2012 гг., которые подробно отображают особенности заболеваемости и смертности населения по классам болезней, обеспеченности медицинскими учреждениями, врачами и средним медицинским персоналом, а также демографической ситуации в регионе.

Определено место Волынской области в национальном измерении по показателям функционирования системы здравоохранения. Проанализированы особенности демографической ситуации и заболеваемости населения региона по классам болезней. Представлено компонентную, территориальную и управленческую структуры региональной системы здравоохранения.

Дана оценка влияния факторов формирования и развития системы здравоохранения по результатам факторного анализа – выявлено 2 фактора и 3

индикатора. Выполнено группирование социогосистем Волынской области по уровню развития системы здравоохранения с помощью кластер-анализа. Определены социогосистемы, которые постоянно входят в состав отдельных первичных групп, социогосистемы, которые меняют свое местоположение в первичных группах, а также социогосистемы, которые не ассоциируются. Разработаны классификации социогосистем Волынской области по показателям системного развития. Проведено моделирование траектории развития районных систем здравоохранения, результаты которого показали, что все районы Волынской области по динамике развития системы здравоохранения можно разделить на две группы: с отрицательной и положительной динамикой. Исследована согласованность и специфичность развития системы здравоохранения в социогосистемах Волынской области. С помощью компонентного анализа определены основные проблемы системы здравоохранения Волынской области и обоснованы пути их решения.

Ключевые слова: система здравоохранения, социогосистема, группировка, классификация, системные показатели, траектория развития, согласованность, специфичность, компонентный анализ.

SUMMARY

Pogrebyski T. G. Territorial features of health care system of Volyn region. – Manuscript.

Dissertation for PhD in geography, speciality 11.00.02 – economical and social geography. – V. N. Karazin Kharkiv National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2015.

The dissertation deals with territorial features of health care system of Volyn region. It is proved that the level of health of the population depends on many factors and is caused primarily by economic and social conditions, environmental situation and level of medical care in places of residence.

For the research it was created an information database which includes 110 statistical indicators for the period 2007-2012., that most detailed reflects the features of morbidity and mortality of population by classes of diseases, availability of medical institutions, doctors and nurses, demographic situation in Volyn region.

The estimate of factors influence on the formation and development of health care system is given by the results of factor analysis. It is revealed 2 factors and 3 indicators. Sociogeosystems were grouped according to the level of health care system development using cluster analysis. Classification of sociogeosystems by the indicators of system development was developed. Modeling of the developmental trajectory of districts health care systems was conducted. Investigated the consistency and specificity of health care system development in sociogeosystems of Volyn region. With help of component analysis were identified the main problems of health care system of Volyn region and proved the ways of their solutions.

Keywords: health care system, sociogeosystem, grouping, classification, system performance, developmental trajectory, consistency, specificity, component analysis.